

KUR'AN SEMANTİĞİ AÇISINDAN TAKVA

GİRİŞ:

Bugün Türkçemizde kullandığımız kelimelerin birçoğu Kur'an kelimeleridir. Bu kelimeler asılları itibarıyla Arapça olmalarına rağmen, kültürümüzün ruhu mesabesinde olan İslamiyetle beraber dilimize ve gönüllerimize yerleşmiş, düşünce ufuklarımızı değiştirip genişletmiştir.

Kelimeler bir dilin yapı taşlarıdır. Dil de "düşüncenin kendini idrak ettiği iklim, yeşerip boy attığı topraktır."⁽¹⁾ İnsanın, bildiği kelimelerin kemiyet ve keyfiyeti orantısında tefekkür ufku genişler. Kur'an dili Arapça'dan gelen kelimeler, milletimizin düşünce ufuklarını açmış, onlara yeni sahalarda düşünme imkanı vermiştir. Türkçe o kelimelerle zengin bir muhteva kazanmıştır.

Başlangıçta Kur'ânî anlamları ile dilimize giren kelimeler zamanla bir takım mânâ kaymalarına uğrayarak değişmişlerdir. Buna paralel olarak düşünce şekli ve kıymet hükümleri de değişikliğe uğramıştır. Daha açık bir ifade ile, Türkçemizdeki Kur'an asıllı kelimeler, Kur'ânî manalarını kaybedince, bunlara dayalı düşünce de ister istemez Kur'ânî temelinden uzaklaşmıştır. Bundan dolayı

**Yrd.Doç.Dr
H.Mehmet
SOYSALDI**

F. Ü. İlahiyat Fak.
Tefsir Anabilim Dalı
Öğretim Üyesi

1 Doğan, D.Mehmet, Büyük Türkçe Sözlük, Ankara,1982, Sunuş,1.

zaman zaman bu mânâ değişiklikleri ile oluşan yanlış veya eksik anlamlara engel olunarak, düşünce Kur'ânî temeline oturtulmalıdır. Aksi takdirde hâdiseleri, meseleleri, insanları, hareket tarzlarını ve fikirleri değerlendirirken, Kur'an'ın ihtiva ettiği hakikatten uzaklaşılmasına rağmen, bu değerlendirme Kur'an'a uygun zannedilir. Neticede de, istenmediği halde, hatalı hareketler, Kur'ânî diye sürdürülür.

Kelimelerin zaman içerisindeki mânâ değişiklikleri semantik ilminin konusudur. Semantik ise; bir dilin anahtar terimleri üzerindeki analitik çalışmadır. Yani kelimelerin tarihî seyir içerisinde kazandığı manalar bakımından yapılan bir incelemedir.⁽²⁾ Semantik ilminin verilerinden de istifade ederek Kur'an-ı Kerim'de " Takvâ " ve aynı kökten gelen " ittikâ ", "muttakî" kelimelerinin semantik tahlilini yaparak, takvanın İslâmî hakikatinin Kur'an ışığında ortaya konması sanırım çok faydalı olacaktır.

Kur'an-ı Kerim'i okuyan kimse, "ittikâ", "muttakî" ve "takva" kelimelerine sık sık rastlar. Arapça bilmese de bunların mühim bir mânâ ifade ettiklerini hisseder. Eğer Arapça bilirse, "takva" nın da Kur'an'ın çok önemli bir mefhumu olduğu açıkça görülür. Kur'an bu gibi bazı mefhumların üzerinde, diğerlerine nazaran daha çok durmakta ve onları her münasebette tekrar ederek, âdetâ bunların daima göz önünde tutulmaları gerektiğine işaret etmektedir.

A- Lügat Açısından Takva:

" Takva " ve " ittikâ " kelimeleri, " Ve-Kâ " fiilinin mastarı olan "vikâye " den gelmektedir. " Ve-Kâ " fiilinin " vakyen ", " vâkıyeten ", " tevkıyeten " ve " vikâen " şeklinde değişik mastarları da vardır. Bütün bu mastarların hepsi: " bir şeyi muhafaza etmek, eziyetten korumak, himâye etmek, zarar verecek şeyden onu sakınmak, ondan çekinmek "⁽³⁾ "bir şeyi başka bir şeyle, bir tehlikeye karşı korumaya almak"⁽⁴⁾ mânâlarını taşırlar.

2 Semantik hakkında geniş bilgi için bkz., Soysaldı, H.Mehmet, **Kur'an Semantiği Açısından İnançla İlgili Temel Kavramlar**, Samsun, 1994 (Basılmamış doktora tezi), s.18-31.

3 ez-Zebîdî, Muhibbû'd-Din Ebî Fayz Seyyid Muhammed Murtaza el-Hüseynî el-Vâsıtî, **Tâcu'l-Arûs Min Cevâhiri'l- Kâmus**, Dâru'l-Fikr, Beyrut, trs, X,396; er-Rağîb el-İsfehânî, Ebu'l-Kâsım Hüseyin b.Muhammed, **el-Müfredât, fi Garîbi'l-Kur'an**, Matbaati'l-Fenniye, Mısır, s.52.

4 İbn Fâris, Ebu'l-Hüseyn Ahmed, **Mu'cemu Makayisi'l-Luga**, Dâru lhyâi'l-Kütübi'l-Arabiyye, Kâhire, 1266, VI,131.

İbn Side: " İttikânın esas manası; iki şey arasına engel koymaktır. "ondan kalkan ile ittikâ etti " denir. Bunun manası, o اتقاه بالترس bahsedilen şey ile kendi arasına kalkanı engel yaptı, şeklinde anlaşılır " der.⁽⁵⁾

Rasulullah'ın; اتقوا النار ولو بشق تمره "bir yarım hurma ile de olsa, sadaka vererek, kendinizi cehennemden koruyunuz."⁽⁶⁾ hadisi, " bir şeyi -yani nefsi- başka bir şey ile -yani yarım hurma da olsa sadakayı kalkan ederek-, bir tehlikeye karşı (cehennemin ateşine karşı) muhafaza etmek" olar sıl manasını açıkca göstermektedir.⁽⁷⁾

Kök itibarıyla bu mastarlara dayandığını belirttiğimiz " takva " kelimesi, bir isimdir. "İttikâ" kelimesi de aslında, " iftial " vezni üzerine " ivtikâ " şeklinde olup, " vikâyeyi kabul etmek, başka bir deyişle vikâyeye girmek, yani elem ve zarar verecek şeylerden sakınıp kendini iyice koruma altına almak " manasınadır.

" İttikâ " ve onun ismi olan " takva ", lügat itibarıyla, " kuvvetli bir himayeye girmek, korunmak, kendini muhafaza altına almak " demek olur.⁸ Çoğulu " etkiyâ " olan " takî " ismi ile " müttakî " isimleri de aynı mana ile ilgili olarak, takva'nın ism-i fâili olup, " takva ile muttasıf olan kimse " anlamına gelmektedir.⁽⁹⁾

B- Takva'nın İstılâhî Anlamı:

Takva kelimesinin istılâhî anlamı ile ilgili olarak bir çok tarif yapılmıştır. Biz burada en meşhurlarını zikredeceğiz.

Bu hususta Abdullah et-Tunûsî şöyle diyor: " Takvanın hakikati; emredileni yerine getirmek, nehyedilenden de kaçınmaktır."⁽¹⁰⁾

Gazâlî ise bu konuda şunları söylemektedir: " Kul için takva, kendisiyle günahları arasında, günahları terk etme hususunda kuvvetli

5 İbn Side, el-Muhasşis, Mektû'betü't-Ticârî, Beyrut, trs, V,93.

6 Buhârî, Zekat, 9,10; Müslim, Zekat, 62; İbn Mâce, Zekat,28.

7 İbn Fâris, a.g.e, VI, 131.

8 Elmahlı, Muhammed Hamdi Yazır, **Hak Dini Kur'an Dili**, Eser Neşriyat, trs, I, 168.

9 İbn Manzur, Ebu'l-Fadl, Cemaluddin Muhammed İbn Mükerrrem, **Lisanu'l-Arabî'l-Muhît**, Dâru Sader, Beyrut, trs, XV, 401.

10 el-Firûzâbâdî, Besâir Zevî't-Temyiz, İhyâu't-Turâsî'l-İslâmî, Kahire, 1373, V,257.

bir sabır ve gayret engeli hâsıl oluncaya kadar kalbini, sanki o günahı hiç işlememiş gibi temizlemesidir. Veya mübah ve helal olan şeylerin faydasız olanından kaçınmaktır."⁽¹¹⁾

Mücâhid de şöyle diyor: " Takva, isyan etmeyip, itaat etmektir. Unutmayıp zikretmektir. Küfür (nankörlük) etmeyip şükretmektir."

İbn Düreyd ise; " takva, nefsi amel-i sâlih ile azap ve günahı korumaktır." diyor.⁽¹²⁾

Asrımızın müfessirlerinden Seyyid Kutub da takva hakkında şunları söylemektedir: " Takva, Kur'an'dan faydalanma ehliyeti verendir. Kalbin kilitlerini açan takva, o nurun kalbe girerek vazifesini yapmasını sağlar. Faydalı her şeyi tutup kaldırabilmeğe, karşılayıp hüsnükabul göstermeye ve hayra çağırıldığında icâbet etmeye kalbi hazırlayan takvadır. Kur'an'da hidâyeti bulmak isteyen kimsenin, ona selim kalple ve hulus-u niyyetle teveccüh etmesi zarurîdir. Daha sonra buna (Kur'an), korkan, korunan, dalâlete düşmekten yahut herhangi bir sapıklık tarafından avlanmaktan çekinen bir kalbe yanaşması lâzım gelir. İşte o vakit Kur'an esrar ve envarını açar. Ve kendisine takva, korku ve hassasiyetle mücehhez olarak bu esrar ve envarı kabule gelen kalbe onu aktarır... Ömer İbn Hattab (r.a), Übeyy İbn Kâb'a " takva nedir?" diye sorduğunda Übeyy: " Dikenli yolda hiç yürümedin mi? " dedi. Hz.Ömer: " Yürüdüm!" deyince " o zaman ne yaptın? " dedi. " Paçalarımı sıvayıp gayret sarfettim" cevabını aldıktan sonra: " İşte takva odur " dedi.

Budur işte takva... Vicdanda duyarlılık, şuurda berraklık, devamlı korku , daimî sakınma, yolun dikenlerinden korunma... Hayat yolunun... Şehvetlerin ve çeşitli arzuların dikenlerinin sardığı yol... Korku ve vehim dikenlerinin sardığı yol... Boş ümitlerin bağlandığı dikenli yol... Fayda ve zarardan aciz kimselerin boş korkularının sardığı dikenli yol... Ve daha yüzlerce korkular..."⁽¹³⁾

Başka bir tarifte ise takva şöyle anlatılmaktadır:

11 Gazalî, İhyâ, Dâru İhyâi'l-Kütübi'l-Arabiyye, Kahire, trs, IV,153.

12 ez-Zebîdî, a.g.e, X,396.

13 Seyyid Kutub, Fi Zılâli'l-Kur'an, (Mütrc: Emin Saraç, İ.Hakkı Şengüller, Bekir Karlığa), İstanbul, 1992, I,77.

a) Takva, şirkten sakınmak, bid'atten kaçınmak ve fer'i günahlardan korunmaktır.

b) Din hususunda zarar vereceğinden korktuğun şeylerden kaçınmaktır.

c) Takva yüce bir hazinedir. Eğer ona ulaşırsa, onda; şerefli cevherler, kıymetli bir nefis, çok hayır (iyilik), tükenmez bir rızık, kendisinde dünya ve âhret iyiliklerinin toplandığı bir haslet olan büyük bir alışkanlık bulunur."⁽¹⁴⁾

Bütün bu tariflerden anlaşıldığına göre takva; Allah Teâlâ'nın emirlerini tutup, yasaklarından kaçınmak, kalbi günahlardan temizlemek, isyan etmeyip, itaat etmek, Allah'ı zikretmek, O'nun nimetlerine karşı nankörlük etmeyip şükretmek, şirkten sakınmak, bid'atten kaçınmak, din hususunda, bütün zararlı olan şeylerden sakınmak, mübah olmakla birlikte faydasız olan şeylerle de fazla meşgul olmamaktır.

Netice olarak bütün bu zikrettiğimiz bilgilerden de anlaşıldığı gibi; takvanın ıstılâhî ve lügavî manası arasında bir ilişkinin olduğu açık bir şekilde görülmektedir. Şöyle ki; lügat manasında, bir zarar ve tehlike karşısında ondan çekinip, sakınarak kendini korumak için aldığı tedbirle insanın girdiği bir muhafaza hali mevcuttur. Istılâhî manada da bu unsurlar var. Genel olarak birçok şeyden korkan insan için, âhirette, onu bekleyen hakikatler ve tehlikeler karşısında âhret emniyeti açısından takınılacak tavırlar mevcuttur.

C- Kur'an Öncesi (Câhiliye Döneminde) Takva:

Takva kelimesi câhiliye devrinde, Hanifler ve Şâir Züheyr İbn Ebî Sülma gibi Yahudi dininin etkisinde kalmış olanlar hariç, hiç kimse için dinî bir anlam taşımıyordu. Takvadan gelen " müttakî", "Alah'ı birleyen mü'min " demektir. Bu kelime bu manasıyla Ümeyye İbn Ebî Salt'ın şiirinde ve dînî görüşlerinde hanif kabul edilen Lebîd'in divânında geçer. Burada Züheyr İbn Ebî Sülma'nın divanında şu ilginç misal yer almaktadır:

وَمِنْ ضَرَبَتِهِ التَّقْوَىٰ وَبَعْصِمُهُ
مِنْ سَيِّئِ الْعَثَرَاتِ لِلَّهِ وَالرَّحِيمِ

"Takva onun huyundandır. Allah ve akrabalık bağı; onu kötü ayak sürçmelerinden korur."⁽¹⁵⁾

İslam'dan önceki edebiyatı okuyanların hepsinin, kelimenin câhiliye devrindeki manasını açık bir şekilde anlamış olmaları mümkün değildir. Yalnız "ittikâ" fiilinin İslam'dan önceki şâirlerin en çok kullandıkları kelimelerden biri olması, bizim maksadımız için yeterlidir. Kelimeye hemen her yerde ve aynı kavram yapısı içinde rastlarız. Buna ait çok örnek vardır. Bu örnekler göstermektedir ki kelime, "zühd" şöyle dursun, herhangi bir dinî anlamı dahi taşımamaktadır. O halde bu örneklerin gösterdiği asıl mana nedir? Bu hususu hiçbir şey et-Tibrîzî'nin Divanu'l-Hamase üzerine yazdığı şerhte verdiği formül kadar güzel izah edemez.⁽¹⁶⁾ İzutsu, et-Tibrîzî'nin ittikâ'yı şöyle tanımladığını belirtmektedir:

الإِتْقَاءُ أَنْ تَجْعَلَ بَيْنَكَ وَبَيْنَ مَا تَخَافُهُ حَاجِزًا يَحْفَظُكَ

"İttikâ; seninle (A) korktuğun şey (B) arasına, seni (B'den) koruyacak bir engel (C)'yi koymandır." Kısaca ittika; bir şey vasıtasıyla kendini savunmadır. Genel durum şöyledir: Bir adam (A) kendisi için tehlikeli, tahripkar ya da zararlı bir şey (B)'in kendine doğru geldiğini anlar. Bunun üzerine kendisi ile o tehlikeli şey (B) arasına, o şeyin kendisine gelmesini önleyecek bir engel (C) koyar. Bu fiilin İslam'dan önceki bütün kullanışları, görünüşte ne kadar kompleks olursa olsun, bu manaya gelir, bu formülle açıklanabilir. Burada takvanın cahiliye devrindeki anlamını açıklayan üç tipik örnek vermek istiyorum.

Örnek 1: ilki Antera'nın muallakasından;

إِنْ يَتَّقُوا بِي لِأَسِنَّةٍ لَمْ أَحِمَّ عَنْهَا وَلَكِنِّي تَصَائِقَ مَقْدَمِي

"Eğer (arkadaşlarım) kendilerini benimle düşmanın mızraklarından korumak isteseler (beni kendileriyle düşman kılıçları arasına bir kalkan olarak koyup da beni kendilerine siper yapmak isteseler) bundan asla kaçınmanı; ama (maalesef) önüm daraldı (önümde o kadar düşman var ki arada hiç yer yok)"⁽¹⁷⁾

15 Zuheyr İbn Sülmâ, *Divân*, Kahire, 1944, s.162,b.2.

16 İzutsu, Toshihiko, *God And Man In The Koran*, Tokyo, 1964, s.234.

17 Muallakât, (Yedi Askı) Çev: Şerafettin Yaltkaya, M.E.B.Y, İstanbul, 1989, s.57, b.70.

Örnek 2: Bu örnekte Züheyr'in muallakasındandır. Bu da aynı durumu anlatmaktadır:

وَ قَالَ سَأَقْضِي حَاجَتِي ثُمَّ أَتَقِي عَدُوِّي بِأَلْفٍ مِّنْ وَرَائِي مَلْجَمٍ

"(Kendi kendine şöyle) dedi: Arzumu yerine getireceğim (yani kardeşimi öldüren adamı öldüreceğim); sonra da ben (A), arkamdaki bin atlı ile (C) kendimi düşmandan (B) koruyacağım" (18).

Örnek 3: Bu örnek ise biraz karışıktır ama yine aynı anlamı taşır. Bu örnek de Dîvanu'l-Mufaddaliyyât'tan alınmıştır. Şâir, el-Merrâr İbn Munkiz'dir. Bu zat, Emeviler devrinde yaşamıştır ama şiirlerini câhiliye ruhiyle yazmıştır:

تَتَّقِي الْأَرْضَ وَ صَوَانَ الْحَصَى بِوَأَقَاحِ مُجَمَّرٍ غَيْرِ مَعْرٍ

Bu beyt, şâirin dişi devesi için yazdığı tasvirinden alınmıştır. Diyor ki: "Benim dişi devam, çevresinin tüyleri dökülmemiş sert tırnaklarıyla, kendisini taşlı arazide yaralanmaktan korur. Yani O, kendisiyle arz ve çakmak taşları arasına, çevresinin tüyleri hiç dökülmemiş sert tırnaklarını koyar." (19)

Yukarıda verdiğimiz üç örnek bize takvanın câhiliye devrinde kullanıldığı anlamı çok güzel bir şekilde açıklamaktadır. Takva o devirde maddî anlamda (iki şey arasına engel koymak şeklinde) kullanılıyordu.

Câhiliyenin gittiği bu istikametın en son sınırı da kelimenin moral manada kullanıldığı hallerdir. Yani kelimenin tam fizikî ve maddî değil de biraz ruhîleştirilmiş anlamda kullanıldığı durumlardır. Aşağıdaki vereceğimiz misal bu bakımdan özel bir önem taşır. Çünkü bu misal, bu kavramı moral alana çekiyor:

18 Muallakât, s.26, b.40.

19 İzutsu, a.g.e, s.235.

وَمَنْ يَجْعَلِ الْمَعْرُوفَ مِنْ دُونِ عَرْضِهِ يَفِرَّهُ وَمَنْ لَا يَتَّقِي الشَّمَّ يَشْتَمُّ

" Kim ki namusu önüne iyiliği (cömertliği) koyarsa, onu (başkalarının tecavüzünden) kurtarır. Ama kim ki sövülmekten korunmazsa sövülür."⁽²⁰⁾

Bu beytin birinci mısrası, ittikâ kavramının âdetâ bir tanımıdır. Aynı şey, aşağıdaki mısradâ daha özlü bir şekilde anlatılmaktadır:

وَ كُلُّ كَرِيمٍ يَتَّقِي الذَّمَّ بِالْقَرَى

" Her şerefli kişi, ziyafetle kendisini yerilmekten korur."⁽²¹⁾

İttikâ kavramının maddî alandan manevî alana çekildiği bu durumları, maddî anlamdaki ittikâ ile dinî anlamdaki ittikâ arasında bir geçiş noktası kabul edilebilir.

Kur'an düşüncesine yakın olan Hanif düşüncesi, bir adım daha ileri giderek kelimenin anlamını tamamen manevîleştirmiştir. Ama henüz şeklî yapı değişmemiştir. Burada gelmesi muhtemel tehlike (B) artık basit fizikî bir tehlike değil, uhrevî bir tehlikedir. Yani Allah'ın şiddetli cezası, inanmayanların ve teslim olmayanların başlarına inecektir. Bu muhtevada ittikâ, insanın, ilâhî azap ile kendisi arasına ruhunu azaptan koruyacak iman ve itaati koyması demektir. Bu yorum Celaleyn Tefsiri yazarlarının görüşleriyle de desteklenmiştir. Bu tefsire göre ittikâ; " kişinin kendisiyle azap arasına ibadet kalkanını koyarak, nefsini azaptan (Allah'ın cezasından) korumasıdır."⁽²²⁾

D- Kur'an-ı Kerim'de Takva:

Kur'an-ı Kerim'de "takva", "ittikâ" ve "vikâye" mastar ve isimleri çeşitli kalıplarda, çok azı lügat manasında olmak üzere ikiyüz ellisekiz âyette geçmektedir.⁽²³⁾ İşte bu rakam takvanın Kur'an'daki önemini göstermektedir.

20 Muallakatü Zühreyr, a.g.e., s.27, b.51.

21 İzutsu, a.g.e., s.235.

22 Suyûtî, Celâlü'd-Din Abdurrahman b.Ebî Bekr, el-Mahallî, Celâlü'd-Din Muhammed b.Ahmed, Tefsiru'l- Celâleyn, Mısır, 1966, s.4.

23 Cebeci Lütfullah, Kur'an'a Göre Takva, Seha Neşriyat, İst, 1991, s.30.

Daha önce de bahsettiğimiz gibi takva, câhiliye devrinde esas olarak, " hayvan olsun, insan olsun, canlı varlığın, dışarıdan gelecek yıkıcı bir kuvvete karşı kendini savunma davranışı " anlamını taşımakta idi.⁽²⁴⁾ Bu, tamamen maddî bir tehlikeden korunmak idi. Kelime, Kur'an-ı Kerim'de bu öz anlamını yitirmemekle birlikte, daha geniş bir mânâ kazandı, temel sözlük anlamına dayanan yepyeni bir mefhum oldu. Sadece takva ve aynı kökten gelen benzeri kelimeler değil, diğer birçok kelime de aynı değişikliğe uğramıştır. Arapça bir kitap olan Kur'an-ı Kerim, kendinden önce câhiliye çağında kullanılmakta olan bir kısım kelimeleri kendi konteksi içerisinde kullanarak, bu kelimelere yepyeni manalar kazandırıp, Cenab-ı Allah'ın insanlara mesajını taptaze bir şekilde sunmuştur.

Bununla beraber Kur'an-ı Kerim " takva " ve " ittikâ " kelimelerini sözlük anlamları ile de kullanmıştır. Şu âyetlerde bunun örneğini görebiliriz;

وما يذكرون إلا أن يشاء الله هو أهل التقوى وأهل المغفرة

" Allah'ın dileyeyeğinden başkası (Kur'an'ın) öğüdünü alamaz. O Allah, (azabından) korunulmaya ve mağfiredetmeye ehil olandır."⁽²⁵⁾ âyetteki " takva " kelimesi aynı zamanda İslâmî ıstılâhî manası ile de anlaşılmasına aynı derecede müsaittir. Bu iki yönlü kullanılış Kur'an'daki birçok âyet ve kelime için düşünülebilir.

فوقاهم الله شر ذلك اليوم

"...Allah, bu (âhîret) gününün şerrinden onları korumuştur."⁽²⁶⁾ âyetinde kelime fiil-i mâzî şeklinde ve sözlük anlamı ile kullanılmıştır.

واتقوا النار التي أعدت للكافرين

24 İzutsu, a.g.e., s.17,18; Ateş, Süleyman, Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri, Yeni Ufuklar Neşriyat, İst.1988, 1.99.

25 Müddessir, 74/56.

26 İnsan, 76/11.

"Kâfirler için hazırlanmış olan (cehennem) ateşinden sakının (kendinizi muhafaza ediniz)"⁽²⁷⁾

واتقوا يوما لا تجزي نفس عن نفس شيئا

"Hiçbir kimse için, hiçbir kimse namına bir şey ödeyemeyeceği bir günden (kıyamet gününden) korunun..."⁽²⁸⁾

Bu zikretmiş olduğumuz âyetlerde geçen " takva " kelimeleri sözlük anlamlarında kullanılmıştır.

Başlangıçtan günümüze kadar anlam değişmelerine uğrayan takva kelimesi ve müştakları Kur'an'da asıl şu manalarda kullanılmıştır:

1- Allah'tan Korkmak:

Yüce Allah birçok âyet-i kerimede, kendisinden korkulmasını istemekte ve bunun kulun felâhı için gerekli olduğunu beyan etmektedir. Şerefli bir mahluk olan insanoglunun çeşitli hadiselerde, çeşitli durumlarda ve çeşitli mekânlarda bizleri yoktan var eden Yüce Allah'tan korkmasını gerektiren hususlar âyet-i kerimelere göre şu şekilde sıralanmaktadır:

Yüce Allah; âyet-i kerimeleri az bir para karşılığında satmak gibi bir durumda kendisinden korkulmasını ve sakınılmasını istemektedir. Bu durum aşağıdaki âyet-i kerimede şöyle açıklanmaktadır:

"Sizin yanınızda bulunanı doğrulayıcı olarak indirmiş bulunduğum (Kur'an)'a inanın ve onu inkâr edenlerin ilki olmayın; benim âyetlerimi birkaç paraya satmayın ve benden sakının."⁽²⁹⁾

Bu âyeti tefsir ederken Taberî (310/923) şu açıklamayı yapmaktadır: " Bu âyette Yüce Allah, dünya malından az bir şey ile, âyetleri satın alma ve az bir paha ile satma hususunda benden korkun. Resulüme indirilene inanmamanız ve peygamberlerimin nübüvvetini bilerek inkârınız sebebiyle sizden öncekilerin başına gelen azabın size de gelmesinden korkun." buyurmaktadır.⁽³⁰⁾

27 Al-i İmran, 3/31.

28 Bakara, 2/48.

29 Bakara, 2/41.

30 et-Taberî, Ebü Ca'fer Muhammed b.Cerir, Câmiu'l-Beyân an Te'vili'l-Kur'an, Mısır, 1954, 1,251.

Yine Yüce Allah; kurtuluşa ermede, mal vasiyetinde, yapılan saldırıya karşı cevap vermede kendisinden korkulmasını ve sakınılmasını istiyor. Bu durum aşağıdaki âyetlerde şöyle dile getirilmektedir: " Birinize ölüm geldiği zaman, eğer bir hayır (mal) bırakacaksa, anaya, babaya, yakınlar için uygun bir biçimde vasiyet etmek, Allah'tan korkanlar üzerine bir borçtur. "(31) Nisâ suresindeki miras âyetiyle ana, baba ve akrabaların mirastan alacakları hisseler belirtildiğinden Hz.Peygamber (s.a.v)'de; " Allah her hak sahibine hakkını vermiştir. Artık vârise vasiyet olmaz " dediği için bu âyetin akrabaya vasiyet hükmü neshe edilmiş, yani ortadan kaldırılmıştır.(32)

"Sana doğan aylardan soruyorlar. De ki: Onlar, insanlar ve hac için vakit ölçüleridir. Evlere arkalarından girmek iyilik değildir. İyilik Allah'tan korkmanın iyiliğidir. Evlere kapılarından girin ve Allah'tan korkun ki kurtuluşa eresiniz, umduğunuzu bulasınız. "(33)

"Haram ayı haram aya karşılıktır. Hürmetler karşılıklıdır. Kim size saldırırsa, onun size saldırdığı kadar, siz de ona saldırın. Allah'tan korkun ve bilin ki, Allah (günahlardan) korunanlarla beraberdir. "(34)

Yukarıda meallerini verdiğimiz son iki âyet hakkında Taberî şu fikirleri bayan etmektedir: " Bu âyetin sebab-i nüzûlü hakkında İbrahim en-Nahaî (95/714)'den gelen bir rivâyet şöyledir: Hicaz ehlinden olan insanlar ihrama girdikleri zaman, evlerine kapılarından girmeyip arkalarından giriyorlardı. İşte bunun üzerine bu âyet nâzil oldu " demektedir. Yine bu âyetin sebab-i nüzûlü hakkında Mücâhid (103/722)'den gelen bir rivâyet de şöyledir: "Müşriklerden biri ihrama girince, evinin arkasındaki duvara bir delik açar ve oradan girip çıkmaya başlarlardı." Taberî ise bu âyetin sebab-i nüzûlü hakkında şunları söylüyor: " Rasulullah (s.a.v) yanında müşriklerden bir adam bulunduğu halde, eve girmek için kapıya geldiler, Rasulullah kapıdan içeri girdi. Adam eve arkasındaki delikten girmek için Rasulullah'tan ayrıldı. Bunun üzerine Rasulullah şöyle buyurdu:

31 Bakara, 2/180.

32 Ateş, a.g.e., I,296.

33 Bakara, 2/189.

34 Bakara, 2/194.

- Senin durumun nedir? Adam:
- Gerçekten ben cesaretliyim. Bunun üzerine Rasulullah;
- Ben de cesaretliyim. Adam:
- Ben ihramlıyım. Rasulullah:
- Eğer sen ihramlı isen ben de ihramlıyım, dedi. Bunun üzerine bu âyet nâzil oldu.

Bütün bu açıklamalardan sonra bu âyetin tefsiri şu şekildedir: " Ey insanlar! ihramlı olduğunuz durumlarda evlere arkalarından girmeniz iyilik değildir. Ancak iyilik, Allahtan korkan, haramı işlemekten sakınan, Allah'a itaat eden ve Allah'ın emirlerini yerine getiren kimse- nin yaptığıdır. Evlere arkadan girmeye gelince onda bir iyilik yok- tur."⁽³⁵⁾

Bakara suresi 189. âyetteki واتقوا الله لعلكم تفلحون
 "Allah'tan korkun ki kurtuluşa ere-
 siniz."; Cenab-ı Allah bu sözüyle şunu anlatmak istemiştir: Ey insanlar Allah'tan korkun. O'ndan sakının. O'nun emrettiği şeylerle O'na itaat edin. Size neleri yasaklamışsa onlardan da kaçınınız. Bütün bunları, Al- lah'tan talep ettiklerinizi kazanmanız, cennet ve nimetlerini elde etme- niz için yapınız."⁽³⁶⁾

Peygamberlerin mu'cizelerini inkâr etme hususunda da Allah'tan korkmak gerekir. Bu hususu da şu âyet-i kerimede müşahede etmekte- yiz: " Benden önce gelen Tevrat'ı doğrulayıcı olarak, size haram kılı- nan bazı şeyleri helal yapayım diye gönderildim. Size Rabbinizden bir mu'cize getirdim, o halde Allah'tan korkun, bana itaat edin."⁽³⁷⁾

Allah'tan hakkıyla korkmanın inananlar için gerekli olduğunu Al-i İmran suresinde yüce Allah bize şu şekilde açıklamaktadır: " Ey inananlar! Allah'tan ona yaraşır biçimde korkun ve ancak müslüman- lar olarak ölüünüz."³⁸

Taberî, bu âyetin tefsirinde şunları söylemektedir: " Abdullah İbn Abbas (68/687)'den gelen bir rivâyete göre: Allah'dan hakkıyla kork-

35 et-Taberî, a.g.e., II, 187-189.

36 et-Taberî, a.g.e., II,189.

37 Al-i İmrân, 3/50.

38 Al-i İmrân, 3/102.

mak, O'na isyan etmeyip, itaat etmektir. Allah'ı unutmayıp hatırlamaktır (O'nu zikir etmektir), nimetlerine karşı nankörlük etmeyip, şükretmektir. "(39)

Fâiz işiyle meşgul olmak, fâiz yemek gibi durumlarda Allah'tan korkmanın gerekli olduğu hususu da âyet-i kerimede şu şekilde izah edilmektedir: " Ey inananlar! kat kat fâiz yemeyin. Allah'tan korkun ki kurtuluşa eresiniz. "(40)

Taberî bu âyetin tefsirinde de şu açıklamayı yapmaktadır:

واتقوا الله لعلكم تفلحون

"Allah'tan korkun ki kurtuluşa eresiniz " ifadesinin manası şudur: Fâiz işinde Allah'tan korkun. O'nun, sizler için yenilmesini yasakladığı ve size yenilmesini emrelediği şeylerin dışında kalanlardan yemeyin, Allah'a itaat edin, umulur ki korktuklarınızdan emin, umduklarınıza ve Allah'ın ebedî cennetine kavuşmuş olursunuz. "(41)

Gerçek mü'min, manevî bünyesinin düşmanı olan şeytandan korkmaz, o ancak Yüce Allah'tan korkar ve O'na itaat eder. O'na saygı gösterir. Böyle bir mü'mine şeytan da korku veremez. Şeytan ancak kendi yandaşlarını korkutabilir. İşte bu gerçeği şu âyet çok güzel bir biçimde dile getirmektedir: "O şeytan sizi kendi dostlarından korkutuyor, eğer inanmış iseniz onlardan korkmayın, benden korkun. "(42)

Kurtuluşa erebilmek için, Allah yolunda cihat etmenin, Allah'a yaklaşmanın ve Allah'tan korkmanın gerekli olduğu şu âyet-i kerimede belirtilmektedir: " Ey inananlar! Allah'tan korkun, O'na (yaklaşmaya) yol arayın ve O'nun yolunda cihad edin ki kurtuluşa eresiniz. " (43)

Hüküm verirken de Allah'tan korkmak ve adaletli olmak gerekir. Bu husus da şu âyette açıklanmaktadır: " Gerçekten Tevrat'ı biz indirdik. Onda yol gösterme ve nur vardır. İslam olmuş peygamberler onunla Yahudilere hüküm verirdiler. Kendilerini Allah'a vermiş

39 et-Taberî, a.g.e., IV, 28.

40 Al-i İmrân, 3/130.

41 et-Taberî, a.g.e., IV, 90.

42 Al-i İmrân, 3/175.

43 Mâide, 5/35.

zâhidler ve âlimler de Allah'ın kitabını korumakla görevlendirildiklerinden (onunla hüküm verirlerdi) ve onu gözleyip kollarlardı. (Ey hakimler) İnsanlardan korkmayın. Benden korkun ve benim âyetlerimi az bir paraya satmayın! Kim Allah'ın indirdiği ile hüküm etmezse, işte kafirler onlardır. "(44)

Yine Cenab-ı Allah şu âyette de, kendisinden korkulmasını istemektedir: " Bir de namazı kılın ve O'ndan korkun (diye emredildi). Varir huzuruna toplanacağınız O'dur. "(45)

Bu âyette geçen " Allah'tan korkmak ", O'na isyan etmekten sakınmak ve böylece hem âhirette azabından korunmak, hem de rızasına nail olmak diye tefsir edilir.(46)

Buraya kadar zikretmiş olduğumuz âyetlerden başka, çeşitli durumlarda Allah'tan korkmanın gerekli olduğunu beyan eden daha birçok âyet vardır. Biz burada bu âyetlerin sure ve âyet numaralarını vermekle yetinip(47), " ittikâ " kelimesinin Kur'an'daki ikinci manasına geçeceğiz.

2- Allah'ın Azabından Korunmak:

Azab; kulun işlediği kötü fiilden dolayı, Allah'ın kendisine verdiği cezadır. İşte Cenab-ı Allah, bu âyette, nehyedilen şeylerin kullar tarafından yapılması halinde azaba düşer olacaklarını beyan buyurarak, bu azaptan kaçınılmasını, sakınılmasını istemektedir. Biz ittikânın bu manasına şu âyet-i kerimelerde rastlıyoruz:

" Ey insanlar! sizi ve sizden öncekileri yaratan Rabbinize kulluk edin ki, (Allah'ın azabından) korunasınız. "(48)

Biz bu âyette ittikanın kullukla olan ilgisini görmekteyiz. Bu konudaki diğer bir ayet de şudur: " İnkâr edenlere dünya hayatı süslü

44 Mâide, 5/44.

45 En'âm, 6/72.

46 Yıldırım, Suat, Fatıha ve En'âm Surelerinin Tefsiri, s.77.

47 Bkz., Bakara, 2/223,282,283; Al-i İmrân, 3/200; Mâide, 5/11, 44,55,57,88,96,100,108,112; En'âm, 6/155;Enfal, 8/1,29; Tevbe, 9/109,119; Hac, 22/1; Mü'minûn, 23/52; Şuârâ, 26/108,110,184; Hicr, 15/69; Nahl, 16/2,51,52; Meryem, 19/18; Ankebût, 29/16; Lokman, 31/33; Alızbab, 33/1,55,70; Zümer, 39/10,20;Hucurât, 49/1,10,12; Hadid, 57/28; Mücâdele, 58/9; Haşr, 59/7,18; Tegabün, 64/16; Talak, 65/1-4.

48 Bakara, 2/21.

gösterildi. (Onlar) inananlarla alay ederler. Oysa Allah'ın azabından korunanlar, kıyamet gününde onlardan üstündürler. Allah dilediğine hesapsız rızık verir. "(49)

Bu âyette, Allah'ın azabından korunanların, inanmayanlara, kendileriyle alay edenlere üstün oldukları bildiriliyor. Bu üstünlüğü Taberî Katade (117/735)'den yapmış olduğu bir rivâyetle şöyle açıklıyor: " Onların üstünlükleri cennette olmalarıdır. "(50)

İnanıp Allah'ın azabından korunmak, Yüce Allah tarafından, yapmış olduğumuz kötülüklerin affedilmesine ve nimetleri sonsuz olan cennetine girmemize vesile olacaktır. Bu husus da şu âyette açıklanmaktadır: " Dünya hayatı sadece bir oyun ve eğlenceden başka bir şey değildir. (Allah'ın azabından) korunanlar için elbette âhîret yurdu daha iyidir. Düşünmüyor musunuz? "(51)

Cenab-ı Allah bu âyette dünya hayatının fânî, değersiz, oyun ve eğlenceden ibâret olduğunu belirttikten sonra, fânî olmayan, ebedî olan âhîret yurdumuzun iyi olması için dünyadayken Allah'ın azabını gerektiren şeylerden korunmaya işaret etmektedir. Bu âyette geçen

lafzının tefsiri sadedinde Tâberî şu görüşü beyân eder: "Onlar o kimselerdir ki, Allah'tan korkarlar, O'na itaatte kusur yapmazlar. Günahlardan kaçınırlar. Bütün işlerinde Allah'ın rızasını talep ederler. "(52)

İttikâ kelimesinin bu anlamını Kur'an'da başka âyetlerde de görmek mümkündür. (53)

3- Allah'a Karşı Gelmekten (İsyan Etmekten) Sakınmak:

İttikâ kelimesinin bu manasını şu âyetlerde müşahade etmekteyiz:

"İnanıp iyi işler yapanlara bundan böyle (Allah'a karşı gelmekten) korundukları ve inanıp iyi işler yaptıkları, sonra (yasaklardan) sa-

49 Bakara, 2/212.

50 Taberî, a.g.e., II, 334.

51 En'âm, 6/32.

52 Taberî, a.g.e., VII, 180.

53 Bkz., Bakara, 2/179,194,224; Mâide, 5/27,65; En'âm, 6/69,82,153; A'raf, 7/96,171; Yunus, 10/31; Hud, 11/49; Mü'minûn, 23/32,86,187; Nur, 24/34; Furkan, 25/15,74; Nahl, 16/30,50,128; Mer-yem, 19/97; Sâffât, 37/124; Zümier, 39/16,57,61; Kâf, 50/31.

kınıp (onların yasaklığına) inandıkları ve yine korunup iyilik ettikleri takdirde daha önce yediklerinden ötürü bir günah yoktur. Allah güzel davrananları sever. ⁽⁵⁴⁾

Bu hususta diğer bir âyet-i kerime de şöyledir:

" (Allah'ın emirlerine karşı gelmekten) korunanlara va'dedilen cennetin durumu şöyledir: Altından ırmaklar akar; yemişi de sürekli-dir, gölgesi de. İşte korunanların sonu budur. İnkâr edenlerin sonu da ateştir. " ⁽⁵⁵⁾

" Ve (nice) süs(ler verirdik). Bütün bunlar, sadece dünya metândan (geçici dünya malından) ibarettir. Ahiret ise, Rabbinin ka-tında (buyruklarına karşı gelmekten) sakınanlara mahsustur. "⁽⁵⁶⁾

Bu âyetlerde Yüce Allah şu hususları dile getirmektedir: " İnsan-lardan bazıları Allah'tan korkarlar. Allah'ın kendilerine haram kıldığı şeylerden sakınırlar. Allah ve Rasulünün kendilerine emir ve nehyet-tikleri şeyleri tasdik ve kabul ederler. Allah'a itaat ederler. Yaptıkları amellerde Allah'ın rızasını ön planda tutarlar. Allah'ın daima kendileri-ni murakabe ettiğini hatırdan çıkarmazlar. Haramlardan kaçınırlar. Al-lah'tan daima korkarlar. İmanlarında zerre kadar noksanlık, değişiklik söz konusu değildir. "⁽⁵⁷⁾

Kur'an-ı Kerim bu âyetleriyle günümüzün modern hayatını tasvir etmektedir. Yüce Allah diyor ki: Eğer bütün insanlar, inanmayanların zenginliklerine ve sürdürdükleri konforlu hayata imrenip küfre meyil duyacak ve böylece bütün insanlık inkara sapacak olmasaydı, biz Ra-hman'ı inkâr edenlerin evlerine gümüş tavanlar, üzerine binip yüksekle-re çıkacakları merdivenler, asansörler yapardık. Evlerine kapılar, oda-larına rahatça yaslanacakları koltuklar, kanapeler ve bundan başka ni-ce süsler verirdik. Verirdik ama, insanlar bu konfor içinde azar, servet-lerine güvenip Allah'ı tanımaz olurlardı. Nitekim öyle olmuştur. Ser-vetin, refahın ve konforun içine gömülen günümüz insanı, Allah'ı tanı-maz hale gelmiştir.

Demek ki Yüce Kur'an, çok önceden insanlığın istikbalini haber vermektedir. Fakat neden insanlar bu kadar gururlu, neden böyle para-

54 Mâide, 5/93.

55 Ra'd, 13/35.

56 Zuhruf, 43/35.

57 et-Taberî, a.g.e., VII, 36.

ya, mala güvenmektedirler? Nihayet bunlar, şu birkaç günlük dünya malından ibarettir. İnsanla beraber âhirete gelmeyecektir ki! insanla gelen, Allah'a imanı, O'na karşı sevgisi ve kulluğudur. Gerçekten insan, refahı görünce azmakla çok büyük nankörlük ve bilmezlik etmektedir.

4- Şirkten Korunmak:

Takvâ kelimesi, " şirkten korunma " manasında Fetih suresinin şu âyetinde kullanılmıştır:

" (Allah) Onları, takva kelimesine (şirkten kaçınmaya, imanda sebata) bağladı. Zaten onlar, buna layık ve ehil idiler. Allah, her şeyi bilendir. " (58)

Yine bu mana ile ilgili Yüce Allah Hûd suresinde şöyle buyurmaktadır:

" (Ey Muhammed), bunlar sana vahyettiğimiz gayb haberlerdendir. Ne sen, ne de kavmin, daha önce bunları bilmiyordunuz. O halde sabret, sonuç (şirkten, günahlardan kaçarak Allah'ın azabından) korunanlarıdır. " (59)

Taberî bu âyetin tefsirini yaparken şu açıklamayı yapmıştır: " Şüphesiz günahlardan kaçınan, Allah'ın emirlerini yerine getiren ve Allah'tan korkan kimsenin işlerinin neticesi hayırdır. O kimseler âhiretteki elem verici azaptan kurtulmuşlardır. Dünyadaki zafer, istemektedir. Tıpkı Hz.Nuh (a.s)'ın akıbeti gibidir ki, o, Allah'ın emri için sabrettiği zaman Allah onu kendisine iman edenlerle birlikte kurtarmıştır. Ona kerametinden verdiği şeyi âhirette vermiş, kendisini yalayanları suda boğmuş ve onların hepsini helak etmiştir. " (60)

5- Kalplerdeki Allah Korkusu:

Takva kelimesinin bu manasını da şu âyet-i kerimede görmekteyiz:

"İşte bu, kim Allah'ın işaretlerine (yani hac ibadetleri ve kurbanlara) saygı gösterirse, şüphesiz bu (haraket) kalplerin takvasındandır

58 Fetih, 48/26.

59 Hûd, 11/49.

60 Taberî, a.g.e., XII, 56.

(kalplerinde Allah korkusu olanlar, O'nun dininin işaretlerine saygı gösterirler.)⁽⁶¹⁾

Taberî bu âyette geçen " kalplerin takvası " lafzı hakkında şu görüşü ileri sürmektedir: "Kalplerin takvasından maksat, kalplerin Allah korkusundan dolayı ürpermesi; Allah'ı bütün azametiyle tanınması ve Allah'ın varlığını, birliğini kabul etmedeki samimiyetidir."⁽⁶²⁾

6- Elbise:

Takva kelimesinin bu manasını şu ayette müşahade etmekteyiz: "Ey Adem oğulları, size çirkin yerlerini örtecek, giyisi, süslenecek elbise indirdik. Takva (Allah'ın azabından korunmak) elbisesi, daha hayırlıdır. İşte bu(nlar) Allah'ın âyetlerindedir, belki düşünüp öğüt alırlar."⁽⁶³⁾

Bu âyette geçen takva elbisesinin ne olduğu hususunda çeşitli görüşler vardır. Biz burada bu görüşleri zikretmek istiyoruz:

Bu konuda Taberî şunları söylemektedir:

ولباس التقوى ذلك خير

"lafzının tefsirine gelince; bu konuda müfessirler ihtilaf etmişlerdir. Bazıları takva elbisesi "imandır" dediler. Bu manada rivayette bulunanlar, ibn Cerih, Süddî ve Katade'dir.

Bazıları ise; takva elbisesi, "hayırdır" demişlerdir. Bu konuda rivayette bulunanların başında Mu'beti'l-Cüheynî gelmektedir.

Bazıları ise, takva elbisesi "amel-i sâlihtir" demişlerdir. Bu manada söz söyleyenlerin başında ise İbn Abbas (68/687) gelmektedir. Bazıları da " takva elbisesi " ağır başlılıktır, vakardır, güzel bir gidişattır, mütevazilik ve güzel bir yoldur, demişlerdir.

İbn Abbas bu güzel durumun ne olduğu hususunda şu açıklamayı yapmaktadır: "Bu güzel durumdan maksat; yüzdeki güzel durumdur. (Tatlı dilli, güler yüzlü, hoşgörülü olmaktır.)

61 Hac, 22/32.

62 Taberî, a.g.e, XVII,156.

63 A'râf, 7/26.

Urve b.Zübeyr ise takva elbisesinden maksadı; "Allah korkusu" olduğunu söylemektedir.

İbn Zeyd ise, takva elbisesinden maksat; "Avret mahallinin örtülmesi veya avret mahallini örten elbisedir" demektedir.⁽⁶⁴⁾

Beydâvî (685/1286) ise takva elbisesinden ne kastedildiği hakkında şunları söylemektedir: "Takva elbisesinden maksat; iman korkusudur. Bazılarına göre sadece imandır. Bazılarına göre ahlak, bazılarına göre harp elbisesidir."⁽⁶⁵⁾

İbn Kesîr (774/1373) ise takva elbisesi hakkında şunları söylemektedir: "İkrime'den gelen bir rivâyete göre; o, kıyâmet gününde muttakîlerin giydiğidir."⁽⁶⁶⁾

Son devir müfessirlerinden Alûsî (1270/1854)'de bu hususta şu açıklamayı yapmaktadır: "Takva libasından maksat, amel-i sâlihtir. Allah Teâlâ'dan korkmaktır. Hayadır (utanma duygusudur), imandır veyahut hac elbisesidir veya alçak gönüllülüktür."⁽⁶⁷⁾

Takvâ örtüsünün ne olduğu hususunda Seyyid Kutub'da şunları söylemektedir: "Abdurrahman b. Eslem; "Allah'tan korktuğu için, ayıplarını örttüğünü, takva örtüsünün de bu olduğunu" söylerdi. Ayıp yerlerin örtülmesinde kullanılan ve zineti sağlayan libasın meşruiyyetiyle takva arasında bağlantı vardır. Bunun ikisi de libastır. Biri kalbin ayıplarını kapatır, onu güzelleştirir, öteki bedenin ayıplarını kapatarak bedeni güzelleştirir. Bunlar birbirinin tamamlayıcısıdır. Çünkü Allah'tan korkmak ve O'ndan utanmak, bedendeki açıklığın çirkinliğini idrak ettirecek şuurun doğmasına ve utanç duygusunun meydana gelmesine vesile olur. Allah'tan korkmayan kişi için çıplaklık önemli olmadığı gibi, çıplaklığa teşvik etmek de engel görmez. Herkesin Allah korkusundan uzaklaşmasını, hayasızlaşmasını, ayıp yerlerini açmasını isteyebilir. Aslında vücudun örtülmesi haya duygusunun ifadesidir...Allah insanı bu duyguyla beraber yaratmıştır. Ayrıca örtünme insanlığa gönderilen bir kanundur. Allah onlara bunu yerine getirebilme

64 Taberî, a.g.e., VIII, 148-150.

65 Beydâvî, el-Kâdî Nasruddin, *Envâru't-Tenzil ve Esraru't-Te'vil*, Beyrut, trs, I, 30.

66 İbn Kesir, İmâdu'd-Din Ebu'l-Fidâ İsmail, *Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim*, II, 207.

67 Alûsî, Ebu'l-Fadl Şihabu'd-Din es-Seyyid Mahmud, *Ruhu'l-Meânî fi Tefsiri'l-Kur'ani'l-Azim ve Seb'i'l-Mesânî*, Beyrut, trs, VIII, 104.

imkan ve kudretini de vermiştir. Yeryüzünde birçok şeyi onların emrine âmâde kılmıştır. "(68)

7- Kötü Sonuçlardan Koruyacak Vasıtalar:

İnsanoğlunun kurtuluşu için yapması gereken hususlardan biri de, kötülüklerden, sonu kötüye varan durum ve davranışlardan sakınmaktır. Cenab-ı Allah'ın hidâyete ulaştırdığı, doğru yolu buldurduğu kişi, bu yolda sebat göstermesinde kendisi için kötü sonuçlar doğuracak vasıtaları bilmesi, tanınması ve kendini bunlardan koruyacak vasıtaları öğrenmesi gerekir. İşte bu vasıtaları da takva kavramı içerisinde bulunmakta ve bu husus şu âyette şöyle açıklanmaktadır: "Hidâyet bulanlara gelince, Allah onların hidâyetlerini artırmış ve onlara korunmalarını (kendilerini kötü sonuçtan koruyacak vasıtaları) vermiştir."(69)

Buraya kadar zikretmiş olduğumuz anlamlardan başka, " takvâ "nın Kur'an'da ayrıca şu anlamlarda da kullanıldığını görmekteyiz.(70)

- a) İman ve tevhid; Fetih,48/26; Hucurât, 49/3; Şuarâ, 26/11.
- b) Tevbe; A'râf, 7/96.
- c) Taat; Nahl, 16/2,52; Mü'minûn, 23/52.
- d) Günahları terk; Bakara, 2/189.
- e) İhlas; Bakara, 2/41; Hac, 22/32.

68 Seyyid Kutub, a.g.e., VI, 58.

69 Muhammed, 47/17.

70 er-Râzî, Fahu'd-Din, et-Tefsîru'l-Kebir, (Mefâtihu'l-Gayb), Kâhire, trs, II, 21.

SONUÇ

Netice olarak diyebiliriz ki; Takva, Arapça lügatta vikâye kökünden gelmekte olup, "bir şeyi muhafaza etmek, eziyetten korumak, himâye etmek, zarar verecek şeyden sakınmak " anlamlarına gelmektedir. İfti'âl babından fail ismi olan müttekî kelimesi; " korunan, takvâ sâhibi olan" anlamına gelir. Takva, arap câhiliye devrinde, esas olarak, " hayvan olsun, insan olsun, canlı bir varlığın, dışarıdan gelecek tehlikeye karşı kendini koruma davranışı" mânâsını taşımakta idi. Bu, tamamen maddî bir tehlikeden korunmak idi. Takvâ, öz manasını yitirmemekle beraber, Kur'an sistemine girince, daha geniş bir mânâ kazanmış, temel sözlük manasına dayanan yepyeni bir mefhum olmuştur. Kur'an'da takva, maddî bir tehlikeden değil, ma'nevî azabdan ve insanı bu azaba sürükleyecek kötü işlerden korunmak demektir. Kelime, zamanla daha ma'nevî bir anlam kazanarak "temiz dindarlık" mânâsını almıştır.

Kur'an-ı Kerim'den başka hiçbir kitabın takvaya, bu ölçüde, bu derinlikte, bu şumûlde bir mânâ yüklediğine şahid olamayız. İslam'ın dışında hiçbir ahlak ve terbiye sisteminin de bu seviyede, madde ve manayı kucaklayan, kökü dünyada, dalları, çiçekleri ve meyveleri âhirette olan, âdeta insanları cezbeden bir kelimeye rastlanılamaz. Evet, mânâ ve muhtevâ itibarıyla takvada öyle sırlar vardır ki, Kur'an yürüncesinde yürümeden ona ulaşmak, takvaya sığınmadan da Kur'an'ı tam anlamak mümkün değildir.

KAYNAKLAR

- Alûsî, Ebu'l-Fadl Şihabu'd-Din es-Seyyid Mahmud, **Ruhu'l-Meânî fi Tefsiri'l-Kur'ani'l-Azim ve Seb'i'l-Mesânî**, Beyrut, trs.
- Ateş, Süleyman, **Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri**, Yeni Ufuklar Neşriyat, İst, 1988.
- Beydâvî, el-Kâdı Nasruddin, **Envâru't-Tenzil ve Esraru't-Te'vîl**, Beyrut, trs.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b.İsmail, **el-Câmiu's-Sahih**, Çağrı yayınları, İst, 1981.
- Cebeci, Lütfullah, **Kur'an'a Göre Takva**, Seha Neşriyat, İst, 1991.
- Doğan, D.Mehmet, **Büyük Türkçe Sözlük**, Ankara, 1982.
- Elmahlı, Muhammed Hamdi Yazır, **Hak Dini Kur'an Dili**, Eser Neşriyat, trs.
- el-Firûzâbâdî, Mecdü'd-Din Muhammed b.Ya'kub, **el-Kâmusu'l-Muhît**, Beyrut, 1987.
- el-Firûzâbâdî, Besâir Zevî't-Temyiz, **İhyâu't-Turâsî'l-İslâmî**, Kahire, 1373.
- Gazalî, İhyâ, **Dâru İhyâi'l-Kütübî'l-Arabiyye**, Kahire, trs.
- İbn Fâris, Ebu'l-Hüseyn Ahmed, **Mu'cemu Makayisi'l-Luga, Dâru İhyâi'l-Kütübî'l-Arabiyye**, Kâhire, 1266.
- İbn Kesir, İmâdu'd-Din Ebu'l-Fidâ İsmail, **Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azîm**, Beyrut, 1984.
- İbn Mâce, Muhammed b.Yezîd, **es-Sünen**, Nşr. Muhammed Fuad Abdulbâkî, Çağrı Yayınları, İst, 1981.
- İbn Manzur, Ebu'l-Fadl, Cemaluddin Muhammed İbn Mükerrrem, **Lisanu'l-Arabi'l-Muhît**, Dâru Sader, Beyrut, trs.
- İbn Side, el-Muhassis, **Mektebetü't-Ticârî**, Beyrut, trs.
- İzutsu, Toshihiko, **God And Man In The Koran**, Tokyo, 1964.
- **Muallakât**, (Yedi Askı) Çev: Şerafettin Yalıtıkaya, M.E.B.Y. İst. İbul, 1989.
- Müslim, Ebu'l-Hüseyn Müslim el-Haccâc el-Kuşeyrî, **Sahihu Müslim**, Çağrı Yayınları, İst, 1981.
- er-Rağîb el-İsfehânî, Ebu'l-Kâsım Hüseyin b.Muhammed, **el-Müfredât, fi Garibi'l-Kur'an**, Matbaatü'l-Fenniye, Mısır, trs.
- er-Râzî, Fahru'd-Din, **et-Tefsiru'l-Kebir**, (Mefâthü'l-Gayb), Kâhire, trs.
- Seyyid Kutub, **Fi Zılâli'l-Kur'an**, (Mütrc: Emin Saraç, İ.Hakkı Şengüller, Bekir Karlığa), İst, 1992.
- Soysaldı, H.Mehmet, **Kur'an Semantiği Açısından İnançla İlgili Temel Kavramlar**, (basılmamış doktora tezi), Samsun, 1994.
- Suyûtî, Celâlü'd-Din Abdurrahman b.Ebî Bekr, el-Mahallî, Celâlü'd-Din Muhammed b.Ahmed, **Tefsiru'l-Celâleyn**, Mısır, trs.
- et-Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b.Cerir, **Câmiu'l-Beyân an Te'vîli'l-Kur'an**, Mısır, 1954.
- Yıldırım, Suat, **Fatiha ve En'âm Surelerinin Tefsiri**, İst, 1983.
- ez-Zebîdî, Muhibbü'd-Din Ebî Fayz Seyyid Muhammed Murtaza el-Hüseynî el-Vâsıtî, **Tâcu'l-Arûs Min Cevâhiri'l-Kâmus**, Dâru'l-Fikr, Beyrut, trs.
- Zuheyr İbn Sülmâ, **Divân**, Kahire, 1944.